

Pańscy prorocy cz. II

DWUNASTU PROROKÓW MNIJSZYCH

[część I](#)

„Częstokroć i wieloma sposobami mawiał niekiedy Bóg ojcom przez proroków”; ... „Albowiem nie z woli ludzkiej przyniesione jest niekiedy proroctwo, ale od Ducha Świętego pędzeni będąc, mówili święci Boży ludzie.” – Hebr. 1:1; 2 Piotra 1:21

Jak pisaliśmy w pierwszej części naszych rozważań, bibliści umownie podzielili proroków Starego Testamentu na dwie grupy. Do pierwszej, zwanej grupą CZTERECH WIELKICH PROROKÓW, zaliczono: Izajasza, Jeremiasza, Ezechiela i Daniela. Druga grupa to DWANAŚCIE PROROCTW MNIJSZYCH. W Biblii występują one w innej kolejności niż wskazywałyby na to chronologia historii Izraela.

1. PROROK ABDIASZ.

Jego proroctwo jest najkrótszą księgą Starego Testamentu, zawierającą zaledwie dwadzieścia jeden wersetów, i jest skierowane przeciwko Edomitom, potomkom Ezawa, południowo-wschodniego sąsiada Izraela. Inni prorocy również grożą Edomitom srogimi karami (zob. Izaj. 34:5-17; Jer. 49:7-22; Ezech. 25:12-14, 35; Amos 1:11 i następne wersety). Do Izraelitów odnosili się Edomici zawsze wrogo, choć jako potomków Ezawa łączyły ich z nimi więzy pokrewieństwa. Abdiasz zarzuca im zwłaszcza nieprzyjazny stosunek do Jerozolimy w czasie jej upadku. Prorok, wspominając o tym fakcie historycznym, gromi Edomitów za pychę (w. 2-9), za ich złośliwą radość z nieszczęścia, jakie spadło na Izraelitów (w. 10-15). Może to wskazywać, że Abdiasz prorokował już po upadku Judy i Jerozolimy i po uprowadzeniu Żydów do niewoli babilońskiej, sam będąc przypuszczalnie jednym z jeńców. Jednak wśród uczonych przeważa dzisiaj zdanie, że proroctwo zostało napisane dużo wcześniej. Prawdopodobnie jest to jedno z najstarszych proroctw, powstałe ok. 880 r. p.n.e. Nie zawiera żadnych danych o osobie proroka, ani o czasie jego działalności. Abdiasza można jednak umiejscowić historycznie obok takich proroków, jak: Joel (800), Amos (787), Ozeasz (785-725) czy Jonasz (862? lub 783-743).

Jakkolwiek by nie było, Abdiasz także mówi o czasach ostatecznych, czasach restytucji, w ostatniej części swe-

go proroctwa. Pisze, że nastąpi odnowienie losu – zwyciężeni będą zwycięzcami i zostaną wybawieni; wtedy wstąpią na górę Syjon, by sprawować sąd nad krainą Ezawa, a królowanie należeć będzie do Jahwe (w. 21). Słowa te odnoszą się oczywiście do tysiącletniego panowania Chrystusa wraz z Jego wiernymi naśladowcami, które będzie miało na celu błogosławienie i zbawienie wszystkich narodów świata.

2. PROROK JOEL

Księga Joela znajduje się w grupie Proroków Mniejszych w przekładach Biblii Wulgaty na drugim miejscu, zaś w Septuagincie na czwartym. W Starym Testamencie spotykamy kilkanaście osób noszących imię Joel – *Jehowa jest Bogiem, potęgą*. Prorok Joel znany nam jest tylko z imienia. Wiemy jedynie, że był synem Petuela (1:1). O innych danych dotyczących jego osoby możemy wnioskować wyłącznie z treści jego Księgi. Trudno jednak ustalić na tej podstawie czas działalności proroka. Zdania są pod tym względem tak dalece rozbieżne, że jedni uważają go za najstarszego z proroków i przyjmują, że żył w IX wieku przed Chrystusem, inni zaś sądzą, że był ostatnim z proroków działających po niewoli babilońskiej, gdzieś około 400 roku (choć właściwie ostatnim był Jan Chrzyciel, zob. Mat. 11:11-13).

Proroctwo Joela dzieli się wyraźnie na dwie części. Pierwsza (rozdziały 1-2) traktuje o wydarzeniach współczesnych prorokowi. Plaga szarańczy nawiedziła kraj i przy trwającej suszy sprowadziła nań klęskę głodu (1:2 – 2:11). Prorok wzywa więc do pokuty i do modlitwy (2:11-17) i zapowiada, że jeśli nawrócenie będzie szczere, Pan Bóg ulituje się nad swoim ludem i obdarzy go znowu plonami (2:18-27). Druga część (rozdziały 3-4) to zapowiedź czasów ostatecznych, czasów mesjańskich, zesłania ducha świętego na wszelkie ciało, na synów i córki, a także na sługi i służebnice. To także zapowiedź nadejścia *dnia Jahwe* (rozdział 4), który będzie dla niektórych dniem kary (4:1-13), zaś dla wybranych dniem ostatecznego wybawienia i początkiem niekończącego się szczęścia (4:14-21).

Prorok Joel, obok Amosa (Amos 5:18-20 i 8:2), używa w swoim proroctwie terminu *dzień Jahwe* (*dzień Pański* – Joel 2:1-2). W Nowym Testamencie wyrażenie *dzień Pański* – podobnie jak *paruzja* Pana Jezusa – posiada znaczenie ustanowienia Królestwa Bożego na ziemi. W tym też sensie *on dzień* oznacza dzień sądu i gniewu dla narodów, zaś chwały i nagrody dla Kościoła w dniu paruzji Chrystusa. U Joela znajdujemy również zapowiedź wylania ducha (2:28-29), którą cytuje apostoł św. Piotr w swoim kazaniu w czasie Zielonych Świąt

(Dzieje Ap. 2:16-19). Apostoł znajduje wypełnienie słów proroctwa podczas tego święta, z pewnością jednak wypełnią się one w całości w czasie Wieku Tysiąclecia, kiedy to Bóg wyleje swego ducha „na wszelkie ciało”. Tak więc prorok Joel przepowiedział jeden z najwspanialszych aspektów dzieła restytucyjnego względem człowieka i świata.

3. PROROK JONASZ

Proroctwo Jonasza było raczej skierowane do Niniwy (s-tarożytniej stolicy Asyrii usytuowanej ma wschodnim brzegu rzeki Tygrysu), niż do Izraela. Pan Bóg skierował proroka do tego wielkiego miasta, by przekazał jego mieszkańcom, że ich złość dotarła aż do Najwyższego (1:2)

O proroku Jonaszu, synu Amittaja, pochodzącym z Gat-Chefer w Galilei, wspomina też Księga Królewska (2 Król. 14:25). Żył on za czasów Jeroboama II (782-753 p.n.e.), władcy Państwa Izraelskiego (Północnego). Księga Jonasza różni się od wszystkich innych ksiąg prorockich tym, że nie zawiera mowy prorockiej, gdyż jest opowiadaniem o charakterze dydaktycznym, którego bohaterem jest prorok Jonasz. Opowiadanie to samo w sobie jest jednak obrazem. Chrystus Pan nawiązuje do wydarzenia, kiedy Jonasz przebywał we wnętrzu wielkiej ryby przez trzy dni i trzy noce (2:1), jako do obrazu własnej śmierci i zmartwychwstania (Mat. 12:39). Proroctwo Jonasza poucza nas, że Wszechmocnemu Jahwe podlega cały świat (1:9), a zatem Jego dobroć obejmuje nie tylko naród wybrany – Izrael, lecz także wszystkie inne narody. One również doznają Jego miłosierdzia, jeśli tylko szczerze się do Niego nawrócą. Ciasny egotyzm, polegający na rozpatrywaniu wszystkich spraw pod kątem wybranego ludu Bożego, jest więc przeciwstawiony uniwersalizmowi idei zbawienia wszystkich ludzi, bez względu na rasę czy narodowość. Na tym polega szczególne znaczenie Księgi Jonasza.

W pierwszej części Proroctwa Jonasza (rozdziały 1-2) czytamy o tym, jak Jonasz otrzymuje od Pana Boga rozkaz udania się do Niniwy, by przepowiedzieć zagładę temu miastu. Chcąc uchylić się od tego polecenia, ucieka w przeciwnym kierunku i wsiada na okręt płynący do Tarszisz (1:3). Tarszisz to najprawdopodobniej miasto w południowej Hiszpanii, niedaleko Gibraltaru (drugie o takiej nazwie znajdowało się w Cylicji, w południowej Turcji). Według pojęć Izraelitów Tarszisz leżało na końcu świata – Jonasz chciał uciec od Jahwe jak najdalej. Z tej drogi zostaje zawrócony, dostaje się do wnętrza ryby, która wyrzuca go na ląd wybrzeża izraelskiego.

Następna część księgi to rozdziały 3 i 4. Pan Bóg ponawia swój rozkaz udania się Jonasza do Niniwy. Tym razem prorok już nie ociąga się z wypełnieniem poselstwa. Ogłasza miastu, że za czterdzieści dni zostanie

zniszczone (3:4). Mieszkańcy Niniwy, wielkiej „na trzy dni drogi” (nie jest rzeczą jasną, czy trzech dni potrzeba było na przejście miasta wszerz, czy na obejście go dookoła, czy też na przemierzenie wszystkich jego ulic – w. 3:3), odczuwają żal i zaczynają pokutować, dzięki czemu Bóg nie wykonuje zapowiedzianej kary (3:10). Prorok jest niezadowolony z takiego obrotu sprawy: ocalała przecież stolica wrogiego państwa. Zarzuca Bogu Jego miłosierdzie wobec miasta. Jego modlitwa jest podyktowana narodowym szowinizmem i urażoną miłością własną (4:2). Pan Bóg jest cierpliwy również wobec proroka. Daje mu czas do zastanowienia, by sam zrozumiał, że jego poglądy są niegodne Izraelity, a tym bardziej proroka (4:4). Widocznie jednak Jonasz nie jest jeszcze zupełnie pewien ostatecznego wyroku Jahwe, gdyż po wschodniej stronie miasta buduje sobie szałas (wg tłumaczenia Biblii Tysiąclecia), by w jego cieniu móc patrzeć, co też się będzie działo w Niniwie (4:5). Był niezadowolony nie tylko z niepomyślnego, jego zdaniem, obrotu spraw, czyli z ocalenia pogańskiego miasta. Dokuczał mu również skwar słoneczny, przed którym szałas nie dawał dostatecznej ochrony. Dlatego Bóg sprawił, że nad Jonaszem wyrósł bardzo szybko krzew rycynowy, który użyczył cienia jego głowie (4:6). Jednak nazajutrz, ze wschodem słońca, Pan kazał robakowi podgryźć roślinę rycynową, tak że uschła. Kiedy Jonasz odczuł brak cienia i chłodu, uniósł się gniewem i życzył sobie śmierci (4:9). Bóg jednak rzekł: „Tobie żal rycynusu, którego nie pielęgnowałeś ani nie wychowałeś, bo w jedną noc urósł i w jedną noc usechł. A ja miałbym nie uzalić się nad Niniwą, tym wielkim miastem, w którym żyje więcej niż sto dwadzieścia tysięcy istnień ludzkich...” – Jon. 4:10-11.

Przy zastanawianiu się nad treścią Księgi Jonasza trzeba mieć na uwadze przede wszystkim cel dydaktyczny misji proroka, którym jest przesłanie, że Jahwe nie chce zagłady ludzi, lecz ich nawrócenia. Misja Jonasza jest niewątpliwie przygotowaniem do szeroko pojętego uniwersalizmu zbawienia ludzkości.

4. PROROK AMOS

Jest jednym z najstarszych proroków, a jego księga zawiera wiele szczegółów dotyczących osoby autora. Amos został powołany na proroka za króla judzkiego Uzjasza i króla izraelskiego Jeroboama, syna Joasa, na dwa lata przed trzęsieniem ziemi. Ponieważ pochodził z Królestwa Judzkiego, działał zaś w Północnym – Samarii (Izraelskim), wymienia obu królów: Uzjasza (panował 52 lata, zob. 2 Kron. 26:3, ok. 810-758) i Jeroboama II (ok. 780-740). O trzęsieniu ziemi wspomina również Zachariasz (Zach. 14:5). Amos był jednym z pasterzy miasteczka Tekoa (1:1), położonego ok. 8 km na południe od Betlejem, pogranicza Pustyni Judzkiej. Zajmował się wypasaniem trzód i hodowlą sykomor, których owocami żywiła się biedniejsza ludność.

Działalność proroka Amosa w Królestwie Izraelskim podczas panowania króla Jeroboama była dość specyficzna, gdyż naród cieszył się wówczas długotrwałym pokojem i dobrobytem, natomiast poziom religijny i moralny nieopatrzenie się obniżał. Nie zdawano sobie również sprawy z niebezpieczeństwa grożącego krajowi ze strony Asyrii. To dobrobyt i obfitość chleba połączona z bałwochwalstwem i lekkomyślnością stały na przeszkodzie, by Izraelczycy mogli dojrzeć zbliżającą się nieuchronną zagładę swego narodu. Amos stara się uzmysłowić to wszystkim swoim rodakom, podobnie jak to po nim czynić będzie prorok Ozeasz. Gani ich więc za łamanie Prawa Przymierza, jakie zawarli ich Ojcowie z Bogiem, piętnuje obyczaj łączenia religii żydowskiej – kultu Jahwe – z kultem bogów pogańskich, mechaniczne przestrzeganie ustalonych form religijnych przy jednoczesnym trwaniu w grzechu, a także zbytek panujący na dworze królewskim. Ostro występuje przeciwko wszelkiej niesprawiedliwości, wyzyskowi biednych i uciskowi ludzi. Karą za łamanie Prawa Bożego ma być najazd Asyryjczyków, upadek państwa i uprowadzenie w niewolę.

Stwórca – Jahwe – jest według proroka przede wszystkim Bogiem sprawiedliwym, Izrael zaś wprowadzie narodem wybranym, nie znaczy to jednak, że podlega odrębnym prawom niż inne narody i nie ponosi odpowiedzialności za swoje winy. Przeciwnie, właśnie dlatego, że Izrael poznał Prawo i miał go strzec, doznał też wielu błogosławieństw od Boga, jego odpowiedzialność jest tym większa (1:4; 2:9-12; 3:1; 9:7). Amos pierwszy posługuje się terminem *dzień Jahwe – dzień Pański*. Nie będzie to, jak błędnie mniemano, dzień wybawienia Izraela, lecz dzień straszliwej kary Bożej – nie tylko dla tego narodu. Prorok Amos zapowiada sąd nad Izraelem i sąsiednimi narodami (1:2 do 2-16): Aramejczykami, Filistynami, Tyryjczykami, Edomitami, Amonitami, Moabitami, wreszcie nad własnym narodem: Judą i Izraelem. Zawsze zaczyna słowami: „*Tak mówi Jahwe*”. Wypowiada mowy przeciw Izraelowi, na którym, jako narodzie wybranym, ciąży odpowiedzialność za popełniane czyny: „*Słuchajcie słowa tego, które Pan wypowiada przeciw wam, synowie Izraela, przeciw całemu narodowi*” (3:1 do 6:14). Księga kończy się pięcioma wizjami sądu i zapowiedzią wybawienia (7:1 do 9:15):

- pierwsza wizja – plaga szarańczy;
- druga wizja – susza;
- trzecia wizja – pion murarski;
- czwarta wizja – kosz z owocami;
- piąta wizja – zburzenie Świątyni i zagłada narodu.

W końcowej części swego prorocstwa Amos zapowiada szczęśliwą przyszłość, dobrobyt, trwały pokój, przywrócenie i odbudowanie królestwa Dawidowego, jak za dawnych dni, wraz ze wszystkimi narodami, które swą nazwę wywodzić będą od Bożego Imienia – „*to mówi*

Jahwe, który tego dokona” (9:11-15).

5. PROROK OZEASZ

Działał w Królestwie Północnym w latach między 750 i 720 p.n.e., za panowania królów judzkich: Uzjasza, Jotama, Achaza i Hiskiasza oraz króla izraelskiego Jeroboama, syna Joasa (1:1). Być może był jeszcze świadkiem upadku Samarii – Królestwa Izraelskiego, za króla Ozeasza, około roku 722 p.n.e. (2 Król. 17:1-6). Przy sposobności wspomina także o Królestwie Południowym, w którym rozpoczynali wtedy swą działalność prorocy: Izajasz i Micheasz, choć niezawodnie wyrocznie wypowiedane przez Ozeasza dotyczą obu państw Izraela z uwagi na panujące na obydwu terenach bałwochwalstwo. Księga Ozeasza zajmuje u biblistów pierwsze miejsce wśród pism Proroków Mniejszych, zwanych tak ze względu na stosunkowo małą objętość pism, jakie po sobie zostawili, a które przypadają na okres od IX do V w. przed Chrystusem.

Na początku misji Ozeasz otrzymuje od Pana nakaz poślubienia kobiety, która złamała prawo dotyczące wierności małżeńskiej (1:2). Zawarcie takiego związku na początku publicznej działalności proroka miało zwrócić uwagę wszystkich na Ozeasza i ułatwić mu skuteczniejszy wpływ na słuchaczy, gdy będzie im mówił o symbolicznym znaczeniu małżeństwa w odniesieniu do narodu wybranego. Związek ten uważa się tylko za alegorię; ma on w każdym razie znaczenie symboliczne (rozdz. 1-3). Nawet imiona trojga dzieci pochodzących z tego małżeństwa są symboliczne.

Kobieta Gomer, o której jest mowa, była opanowana przez „*ducha rozpusty*” (4:12; 5:4). Nie cieszyła się dobrą opinią, jeszcze przed związkiem z Ozeaszem musiała dopuszczać się cudzołóstwa i uprawiać nierząd. Izrael, którego jest ona symbolem, z początku dochowywał Bogu wierności, stosując się do układu prawnego, jakim było Przymierze zawarte na Synaju. Wkrótce jednak sprzeniewierzył się Najwyższemu, podobnie jak cudzołóstwo wiarołomnej małżonki jest złamaniem zobowiązania wynikającego z umowy małżeńskiej (Oz. 2:17; 9:10; 11:1; Jer. 2:2). Niestety, zła sława matki przechodzi na dzieci, niezależnie od tego, czy pochodzą one od prawowitego małżonka, czy też z cudzołóstwa (2:4-6). Prorok używa określenia *kraj* (1:2) w odniesieniu do Izraela, kiedy jest mowa o tym, że Bóg opuści swój lud, dlatego, że w języku hebrajskim wyraz ten jest rodzaju żeńskiego, *naród* zaś męskiego. Niewierność narodu izraelskiego polegała głównie na przejęciu obrzędów kananejskich i kultu złotego cielca, połączonego często z nierządem.

Naród zasłużył więc na karę i grozi mu zupełna zagłada, jeśli nie zaprzestanie składania ofiar bożkom pogańskim i nie nawróci się szczerze do swego Boga Wieczności – Jahwe. Ozeasz jest prorokiem, który pier-

wszy użył obrazu małżeństwa na oznaczenie stosunku Boga do narodu izraelskiego. Jego proroctwo jest zawsze aktualne i odnosi się do sytuacji, kiedy do kultu Jahwe wprowadzamy inne treści, niezgodne ze Słowem Bożym. Symbolem małżeństwa posługują się również inni prorocy, tacy jak: Jeremiasz, Ezechiel, a także Izajasz, gdy mówią o wynikających z Przymierza obowiązkach wobec Boga. Taki symboliczny obraz odnajdujemy w Starym Testamencie w Księdze Pieśni nad Pieśniami, a w Nowym Testamencie, kiedy apostoł św. Paweł używa symbolu małżeństwa na oznaczenie stosunku Chrystusa i Kościoła (Efez. 5:23-32).

W Księdze Ozeasza w obecnym układzie można wyodrębnić następujące wątki tematyczne:

- małżeństwo i dzieci proroka (1:2-3:5);
- upadek religijny i moralny Izraela (4:1-5:7);
- winy dawne i nowe (6:7-7:16);
- postępowanie i kult (8:1-14);
- zapowiedź kary (9:1-10:15);
- sąd i ulaskawienie (11:1-11);
- zarzuty i groźby (12:1-14:1);
- zapowiedź wybawienia (14:2-16).

Poszczególne mowy Ozeasza są oskarżeniem skierowanym pod adresem rodaków o niewierność wobec Boga, objawiającą się w oddawaniu czci złotemu cielcowi w Betel i obchodzeniu dni poświęconych kanaanjskim bóstwom urodzaju. Prorok zarzuca ludowi lekkomyślność i niestałość w życiu religijnym oraz szukanie pomocy u pogan – w Egipcie albo w Syrii. Główna odpowiedzialność, według proroka, spada na królów, kapłanów i fałszywych proroków, lecz kara będzie powszechna, bo i naród nie jest bez winy (4:1-5:7). Ocalenie przynieść może jedynie prawdziwa pobożność, pokuta i szczerze umiłowanie swojego Stwórcy Jahwe (6:6). Miłość jest, według Ozeasza, zasadniczym przymiotem Boga, dlatego tak często przypomina o niej Izraelitom, mimo że zapowiada zasłużoną karę. Pan Bóg bowiem nie będzie się mścił na narodzie na sposób ludzki i nie pragnie jego bezwzględnej zagłady. Bóg miłuje swą wybraną – Izrael – jako naród wybrany spośród wszystkich narodów, choć jest on niewierną oblubienicą (11:1). Słusznie nazywano Ozeasza „prorokiem przebaczącej miłości”.

6. PROROK MICHEASZ

Rozwijał działalność prorocką w latach 740 do 687 r. p.n.e., w tym samym czasie, co Izajasz, choć uważa się, że był nieco od niego młodszy. Był to okres zmagania się Judy i Samarii z potęgą asyryjską. Dokładnie jednak nie da się określić czasu działalności Micheasza, gdyż jego poszczególne mowy nie są datowane i nie sposób stwierdzić z całą pewnością, do jakich wydarzeń historycznych nawiązują. Pewne jest to, że kiedy słowo Jahwe zostało skierowane do Micheasza z Mareszet

(południowo-zachodnia Judea), było to za czasów królów judzkich: Jotama, Achaza i Hiskiasza i dotyczyło Samarii i Jerozolimy (1:1). Pewne jest również, że proroctwo przeciw Jerozolimie (3:12) wypowiedziane zostało za panowania króla Hiskiasza, o czym dowiadujemy się z Księgi Jeremiasza, która cytuje słowa Micheasza (Jer. 26:18). Cytat ten jest dowodem, jak wielkie wrażenie musiało wywrzeć wystąpienie Micheasza, skoro jego proroctwo jest znane i pamiętane przez potomnych jeszcze po prawie stu latach. Można przyjąć, że właśnie na czasy króla Hiskiasza przypada główny okres działalności proroka, choć z pewnością występował on również już wcześniej, przed upadkiem Królestwa Północnego (Samarii), jak to wynika z wersetu 1:6 i następnym. Niektóre proroctwa wypowiedział Micheasz w miasteczku Mareszet, z którego pochodził (1:10-12), inne zaś w stolicy, której życie znał. Podobnie jak Izajasz, występował on nieraz, nawet w ostrzejszym tonie, przeciwko przejawom upadku życia religijnego i społecznego. Zwalczał łączenie praktyk religijnych judaizmu z wierzeniami pogańskimi (1:7; 5:12), a także niesprawiedliwość, nieuczciwość, wyzysk i obłudę (2; 3:1-11).

Proroctwo Micheasza można podzielić na trzy części:

- pierwsza – zawiera zapowiedź zburzenia Samarii i Jerozolimy jako kary za różne występki rozpowszechnione w narodzie (rozdziały 1-3);
- druga – mówi o przyszłości mesjańskiej, czego odbicie znajdujemy w Nowym Testamencie (Mat. 2:6; Jan 7:42) – wszystkie narody zdążać będą ku górze Syjon, a władca z rodu Dawida da początek nowej ery (rozdziały 4-5);
- trzecia część – zawiera ponowne skargi na niewdzięczny, grzeszny naród i nową zapowiedź kary (rozdziały 6-7).

Prorok Micheasz wyraźnie głosi w swoim proroctwie (4:1-3) erę mesjańską (restytucję w Tysiącleciu). Proroctwo to znajdujemy również, i to prawie dosłownie, u Izajasza (Izaj. 2:2-4). Wprawdzie tam nie wiąże się ono tak dobrze z kontekstem, jak tutaj. Ponieważ jednak idea nawrócenia pogan (Izaj. 11:10; 18:7) i powszechnego pokoju w erze mesjańskiej (Izaj. 9:4-6; 11:6-9) nie jest obca Izajaszowi, należy przyjąć, że Micheasz powtórzył je za starszym od siebie Izajaszem. Nie jest jednak wykluczone, że proroctwo to zostało skierowane przez Boga osobno do każdego z nich. Symboliczna wizja mieszkania pod własną winnicą i własnym drzewem figowym stanowi zapowiedź ekonomicznej stabilizacji całej ludzkości.

7. PROROK NAHUM

O Nahumie nie mamy żadnych danych oprócz tego, że pochodził z Elkosz, miejscowości bliżej nie znanej, praw-

dopodobnie położonej w Królestwie Judzkim. Trzonem tematycznym Proroctwa Nahuma jest upadek Niniwy, stolicy państwa asyryjskiego. W bardzo ostrych słowach prorok piętnuje zarozumiałość i zaborczość tego państwa. W mającym nastąpić zburzeniu widzi jednak przede wszystkim karę Bożą za pogwałcenie porządku moralnego.

Działalność proroka Nahuma przypada w oparciu o historię świecką po 663 roku, kiedy Asyria zdobyła Teby w Egipcie, a przed 612 r. p.n.e., w którym to sprzymierzone wojska Medów, Babilończyków i Scytów zniszczyły Niniwę, tak że zostało po niej tylko pustkowie – obszar suchy jak pustynia (Sof. 2:13). Pierwsze wydarzenie prorok wspomina jako fakt dokonany (3:8-10), drugie zaś ma dopiero nastąpić, a samo proroctwo – można przyjąć – zostało wypowiedziane na krótko przed jego wypełnieniem się (2:2).

Proroctwo Nahuma można podzielić na dwie części:

- pierwsza – hymn na cześć Stwórcy Jahwe, który ukarze przeciwników swego ludu (1:2 – 2:13);
- druga – zapowiedź oblężenia i zdobycia Niniwy oraz jej upadku; powody, dla których miasto zasłużyło na taką karę.

Nahum określa swoje proroctwo jako *brzemie Niniwy* (1:1 BGd). Można mniemać, że znane mu było Proroctwo Jonasza na temat tego wielkiego miasta (Jon. 3:2-3), które ocalało na skutek ostrzeżeń Jonasza. Wersety 5-9 pierwszego rozdziału, chociaż posiadają tło rodzinne, mają jednak na celu przedstawienie przyszłych czasów – *okresu ucisku*, którego wynikiem będzie usunięcie *obecnego złego świata*. Jest to czas ucisku przepowiedzianego przez proroka Daniela, który zakończy się powstaniem Michała (Dan. 12:1).

8. PROROK SOFONIASZ

Przedstawia się nam w wersecie 1:1 swojej księgi. Jest synem Kuszego, syna Gedaliasza, syna Amariasza, syna Ezechiasza. Słowo Pana zostało do niego skierowane w czasach Jozjasza, syna Amona, króla Judzkiego. Żaden inny prorok nie podaje tak długiej genealogii swojej osoby. Być może sięga ona tak daleko wstecz dlatego, że jednym z przodków Sofoniasza miał być przypuszczalnie król judzki Ezechiasz? Sam prorok nie mówi o sobie nic, co świadczyłoby o jego królewskim pochodzeniu. Historia również nie przekazała nam o nim żadnych wiadomości. Działalność Sofoniasza przypada, jak podaje w. 1, na czasy panowania króla Jozjasza (640 albo 638 do 608 r. p.n.e.), żył więc prawie w tym samym czasie, co prorok Jeremiasz, choć był chyba starszy od niego.

Głosząc proroctwa Sofoniasz przygotowywał, podobnie jak Jeremiasz, podstawę pod reformę religijną rozpoczętą przez króla Jozjasza. Długie bowiem

panowanie bezbożnego Manassesza doprowadziło kraj do upadku religijno-moralnego. Prorok występuje więc przeciwko wszelkiego rodzaju nadużyciom w życiu religijnym i społecznym, przeciwko podwójnemu życiu i łączeniu kultu żydowskiego z pogańskim, kultu Jahwe z kultem Baala (1:4). Nawołuje przy tym nie tylko do zaniechania pogańskich praktyk, ale żąda również pogłębienia życia religijnego, sprawiedliwości i pokory (2:3; 3:12). Szczególne miejsce zajmuje w mowach Sofoniasza zapowiedź *dnia Jahwe*, który będzie strasznym dniem sądu nad wszystkimi narodami. Prorok opisuje ten dzień bardziej szczegółowo niż inni prorocy mówiący na ten temat.

W Księdze Sofoniasza można wyodrębnić dwie grupy mów, które z kolei można podzielić na dwie części:

Pierwsza grupa – groźna zapowiedź Dnia Jahwe, która dzieli się na dwie części:

- I. zapowiedź Dnia Jahwe (rozdziały 1-2), który będzie dniem kary:
 - dla Izraelitów (1:4-13);
 - dla narodów pogańskich (rozdział 2);
- II. ogólny obraz Dnia Jahwe, który poprzedza każdą z powyższych części (1:2-3; 1:14-18).

Druga grupa – upomnienie i obietnice (rozdział 3) – dzieli się na dwie części:

- I. ostre zarzuty skierowane do mieszkańców Jerozolimy, a przede wszystkim do kapłanów i do króla (1-8);
- II. zapowiedź oczyszczenia z win i przyszłego wybawienia (9-13; 14-20).

Można powiedzieć, że Proroctwo Sofoniasza w zasadniczej treści odpowiada proroctwom: Izajasza i Jeremiasza. Sofoniasz poszerzył treść swych mów o zapowiedź *ogólnego światowego ucisku*, jaki ma przyjść na całą ludzkość. Określa go jako „ogień Boskiej żarliwości”. Zwraca także uwagę na błogosławieństwa restytucyjne w Tysiącleciu: „Dlatego oczekujcie dnia – mówię Pan – w którym wystąpię jako oskarżyciel. Bo mam zamiar zgromadzić narody, zebrać królestwa, aby wlać na nie swoją popędliwość, cały żar swego gniewu. Zaprawdę, cała ziemia będzie pożarta ogniem mojej żarliwości. Potem jednak przemienię ludom ich wargi na czyste, aby wszystkie mogły wzywać imienia Pana.” – Sof. 3:8-9 (NP).

9. PROROK HABAKUK.

Jego księga nie dostarcza nam żadnych bliższych wiadomości o osobie autora. Habakuk jest jednym z tych proroków, o których prawie nic nie wiemy. Nie podaje nawet imienia swego ojca, ani miejsca urodzenia. Z treści księgi (1:5-11) można wyczytać zapowiedź kary Bożej, której narzędziem wykonawczym będą Chaldejczycy (Babilonia). Natomiast w wersety 12-17 (choć nie wynika z nich jasno, kogo prorok miał na myśli)

mowa jest – jak się przyjmuje – o Babilończykach, którzy prawdopodobnie już wkroczyli do Judei. To pozwala przypuszczać, że działalność Habakuka może przypadać na ostatnie lata przed niewolą babilońską, 612 do 605 r. p.n.e.

Księgę Habakuka można podzielić na następujące fragmenty:

- pierwsza skarga proroka i odpowiedź Boża (1:2-11);
- druga skarga i odpowiedź (1:12-2:20);
- pięć gróźb przeciwko Babilonii (2:6-20);
- wizja Pana przychodzącego na sąd (3:1-19).

Główną treść Księgi Habakuka stanowi grzech i nieprawość jego własnego narodu oraz zagadnienie, dlaczego Bóg dozwala, by okoliczności te trwały. Aczkolwiek Habakuk domyślał się, że Pan może użyć Babilończyków w celu wymierzenia kary dla Judei, lecz nie sądził, by mogło to rzeczywiście nastąpić, gdyż Chaldejczycy byli przecież mimo wszystko gorsi niż Izrael. Dlatego modli się i z napiętą uwagą wypatruje odpowiedzi Boga na dręczące go pytania: *„Muszę stać na mym posterunku, udać się na basztę; muszę wypatrywać i baczyć, co mi powie, co odpowie na moją skargę. I odpowiedział mi Pan, mówiąc: Zapisz to, co widziałeś, i wyryj to na tablicach, aby to można szybko przeczytać”* (NP). Widzenie, które otrzymał Habakuk, odnosi się do chwili, która dopiero nadejdzie, w wyznaczonym czasie, dlatego – dla większej wiarygodności – prorok ma je zapisać na tabliczkach, a więc na materiale trwałym, by w przyszłości mogło być łatwo odczytane (Izaj. 8:1; 30:8; Jer. 30:2). Poza tym widzenie to ma pomóc w zrozumieniu planu Bożego we właściwym czasie, w zrozumieniu przyczyn dozwolenia złego przez Boga.

10. PROROK AGGEUSZ

Był pierwszym prorokiem, który przemawiał po zakończeniu i po powrocie z niewoli babilońskiej. Jednym z najważniejszych zadań, jakie stały wówczas przed narodem izraelskim, była odbudowa Jerozolimy i Świątyni. Wygnańcy, którzy powrócili z niewoli, podjęli ochoczo to dzieło, za przyzwoleniem króla perskiego Cyrusa. Wkrótce jednak przerwano pracę na skutek intryg Samarytan, za których sprawą król zakazał dalszej budowy (Ezdr. 4:1-5). Dopiero w 520 r. Dariusz I wydał ponowne pozwolenie na prowadzenie dalszych robót, lecz repatrianci, zajęci troską o własne domostwa, nie wykazywali zapału do odbudowy Świątyni.

Wtedy właśnie wystąpili prorocy Aggeusz (1:1) i Zachariasz (Zach. 1:1), nawołując zarówno lud, jak i jego przywódców, księcia Zorobabela i najwyższego kapłana Jozuego, by dokończyli rozpoczęte prace, gdyż nowa Świątynia miała stać się ośrodkiem i symbolem odnowionego życia religijnego Izraelitów. Mamy więc cztery mowy prorocze Aggeusza, dokładnie datowane,

wyłoszone w okresie między sierpniem a połową grudnia (według naszego kalendarza) 520 r. p.n.e. Oto ich tematyka:

- W pierwszej mowie (1:1-15) prorok zwraca się do Zorobabela i Jozuego, skarżąc się, że lud nie wykazuje zainteresowania odbudową Świątyni. Wskazuje przy tym na panujący w kraju niedostatek i wyjaśnia, że jest to zasłużona kara Boża za opieszałość w tak ważnej sprawie. Aggeusz zachęca do podjęcia na nowo zbożnego dzieła. Jego głos nie przeszedł bez echa, gdyż zaraz po wyłoszeniu tej mowy prace przy odbudowie Świątyni zostały wznowione.

- Druga mowa (2:1-9) skierowana jest do ludu. Prorok podkreśla w niej znaczenie nowej Świątyni, do której to zdążać będą narody świata, by oddać cześć prawdziwemu Bogu.

- W trzeciej mowie 2:10-19 Aggeusz wyjaśnia kapłanom, że zarówno lud, nie dbający o odbudowę Świątyni, jak i jego ofiary, były Bogu niemiłe, dlatego na kraj spadła klęska nieurodzaju. Obecnie jednak, gdy prace przy Świątyni są rozpoczęte, nastął znowu czas błogosławieństwa Bożego.

- Ostatnia, czwarta mowa jest krótka (2:20-23) i zawiera obietnicę szczególnej opieki Bożej nad Zorobabelem, księciem z rodu Dawida, z którym to rodem związane są nadzieje mesjańskie Izraela.

Tematyka mów Aggeusza obraca się więc wyłącznie około odbudowy Świątyni. Nie znaczy to jednak, że jest to jedyne zagadnienie, jakie interesuje proroka. Uważa on jednak, że ma ono wielkie znaczenie dla życia religijnego i narodowego Izraela. Aggeusz sięga dalej w przyszłość, przepowiadając chwałę odbudowanej Świątyni (2:6-9, 21-23) i w niej właśnie widzi symbol powszechnego zbawienia ludzkości: *„Bo tak mówi Pan Zastępów: Oto Ja jeszcze raz, a to po małym czasie, poruszę niebem i ziemią, i morzem i lądem; poruszę, mówię, wszystkie narody, przyjdą do Pożądanego od wszystkich narodów; i napełnią ten dom chwałą, mówi Pan Zastępów”*. Na to właśnie proroctwo powołuje się ap. św. Paweł w Liście do Hebrajczyków 12:26. Zacytowany fragment niezawodnie wskazuje na błogosławieństwa restytucyjne i ma odniesienie do czasu wtórej obecności Chrystusa Pana oraz ustanowienia Jego Królestwa.

11. PROROK ZACHARIASZ

Wspólnie z Aggeuszem zabiegał o odbudowę Świątyni jerozolimskiej po powrocie z niewoli babilońskiej. Działalność swoją rozpoczął mniej więcej dwa miesiące później niż Aggeusz, tj. w listopadzie 520 r. p.n.e. (Agg. 1:1; Zach. 1:1) i trwała ona co najmniej do grudnia 518 r. O osobie proroka Zachariasza mamy niewiele danych, choć jest wspomniany w Księdze Ezdrasza 5:1 i

6:14, gdzie został nazwany synem Iddo, widocznie w znaczeniu ogólnym, gdyż sam przedstawia się (1:1, 7) jako syn Berechiasza, syna Iddo. Był więc wnukiem Iddo.

Proroctwo Zachariasza składa się z dwóch części różniących się między sobą zarówno co do treści, jak i formy pisarskiej.

- Pierwsza część (rozdziały 1-8) zawiera, po wstępnym wezwaniu do poprawy życia (1:1-6), opis ośmiu wizji, które zapewne mają odniesienie do symbolicznej odbudowy Świątyni i odnowy życia religijnego (1:7-6:8) w czasach ustanawiania Królestwa Bożego. Dalej następuje symboliczny opis koronacji najwyższego kapłana Jozuego (6:9-15), po czym Zachariasz wzywa do przestrzegania Prawa Bożego (rozdz. 7) i zapowiada erę mesjańską, w której cała ludzkość nawróci się do Boga (rozdz. 8).

- Druga część księgi dzieli się na dwie grupy proroctw, z których każda nosi tytuł „wyrocznia”:

Pierwsza grupa (rozdz. 9-11) zawiera zapowiedź sądu i zwycięstwa Pana nad okolicznymi ludami sąsiadującymi z Izraelem, przepowiednię wybawienia ludu Bożego i objęcia rządów w Jerozolimie przez Króla Pokoju (9:1-10), wreszcie alegorię o pastwach, w której napiętnowana jest samowola i niesumienność rządców odpowiedzialnych za losy narodów (11:1-17).

W drugiej grupie (rozdz. 12-14) odnajdujemy proroctwa odnoszące się do uwolnienia Jerozolimy w *owym dniu* oraz nieodwołalną wypowiedź proroka Zachariasza o specjalnym znaczeniu tego *dnia*, kiedy Izraelici powrócą po latach rozproszenia i niewoli, przy *końcu czasu ucisku*: „*W owym dniu uczynię z Jeruzalemu ciężki kamień dla wszystkich ludów. Każdy, kto go będzie podnosił, ciężko się zrani, gdy zbiorą się przeciwko niemu wszystkie narody ziemi (...) mówi Pan – dotknę trwogą wszystkie rumaki, a ich jeźdźców obłudą (...), a ślepotą dotknę wszystkie rumaki ludów*” – Zach. 12:3-4 (NP). Proroctwo kończy zapowiedź nadejścia nowej ery, w której wszystkie narody zostaną wyznawcami prawdziwego Boga (rozdz. 14).

12. PROROK MALACHIASZ,

Autor ostatniej księgi Starego Testamentu i jeden z ostatnich proroków, również zaliczony został do Proroków Mniejszych. Imię Malachiasz nie występuje nigdzie w Biblii poza Mal. 1:1, gdzie prorok jest przedstawiony jako ten, za którego pośrednictwem Słowo Jahwe zostaje

skierowane do Izraela. Być może również o nim jest powiedziane w 3:1 „*mój posłaniec*”. Konkordancja pod hasłem „Malachiasz” zamieszcza hebrajskie znaczenie tego imienia: *posłannik Jahwe, posłannictwo Jahwe* lub *mój Anioł*. Zatem mogła to być księga anonimowa, pisana pod innym imieniem.

Czas działalności Malachiasza można określić w przybliżeniu na podstawie jego proroctwa. Od chwili odbudowania Świątyni i jej poświęcenia (516 r. p.n.e.) musiało już upłynąć wiele lat. Kapłani bowiem pełnią przy niej regularną służbę, a nawet do ich czynności ofiarniczych zdołali się wkraść poważne zaniedbania. Malachiasz nic nie wspomina o reformie Ezdrasza (ok. 458 r.) i Nehemiasza (ok. 445 r.), występuje jednak przeciwko tym samym niegodziwościom, z jakimi walczili ci reformatorzy, można więc przyjąć, że jego wystąpienie przygotowało dopiero grunt do reform Ezdrasza i Nehemiasza. Prorok mógł zatem wystąpić ze swoim poselstwem pomiędzy rokiem 480 a 460 p.n.e.

W przeciwieństwie do Aggeusza i Zachariasza, którzy w bardzo trudnych czasach po niewoli dodawali narodowi izraelskiemu otuchy i budzili w nim ufność w pomoc Bożą, Malachiasz, podobnie jak prorocy przed niewolą, nawołuje lud zaniedbujący swe obowiązki wobec Boga, do pokuty i poprawy życia.

Proroctwo Malachiasza można podzielić zasadniczo na trzy części:

- pierwsza – wykazanie win ludu i kapłanów Izraela oraz zapowiedź ich ukarania (1:6 – 2:16);
- druga – opis Dnia Jahwe, sprawiedliwości Bożej oraz nagrody dla sprawiedliwych (2:17 – 3:18);
- trzecia – zapowiedź ponownego przyjścia Eliasza (4:1-6).

Proroctwo Malachiaszowe, zapowiadające przyjście proroka Eliasza (4:4), przetrwało i było znane Izraelitom ery Chrystusa. Lud gubił się wtedy w domysłach, czy Jan Chrzciciel jest Chrystusem. Te wątpliwości rozwiał Jan Chrzciciel, w słowach będących zapowiedzią przyjścia Jezusa: „*Ja was chrzczę wodą, ku upamiętaniu, ale Ten, który po mnie idzie, jest mocniejszy niż ja; (...) On was chrzcić będzie Duchem Świętym i ogniem*” – Mat. 3:11. Proroctwo Malachiasza, zapowiadające posłannictwo Eliasza, zanim przyjdzie wielki i straszny dzień Pana, ma głębsze znaczenie, które odnosi się do *dnia Jahwe* (Mat. 4:5) oraz Millenium Królestwa Chrystusa.

Kniaziw Czesław
R-
„Straż”

ŹRÓDŁA:

1. *Słownik Wiedzy Biblijnej* Wyd. 3 „Vocatio” Warszawa 1999

2. *Biblia Tysiąclecia* - Wstęp
3. *Biblia Poznańska* - Wstęp do Ksiąg Prorocznych